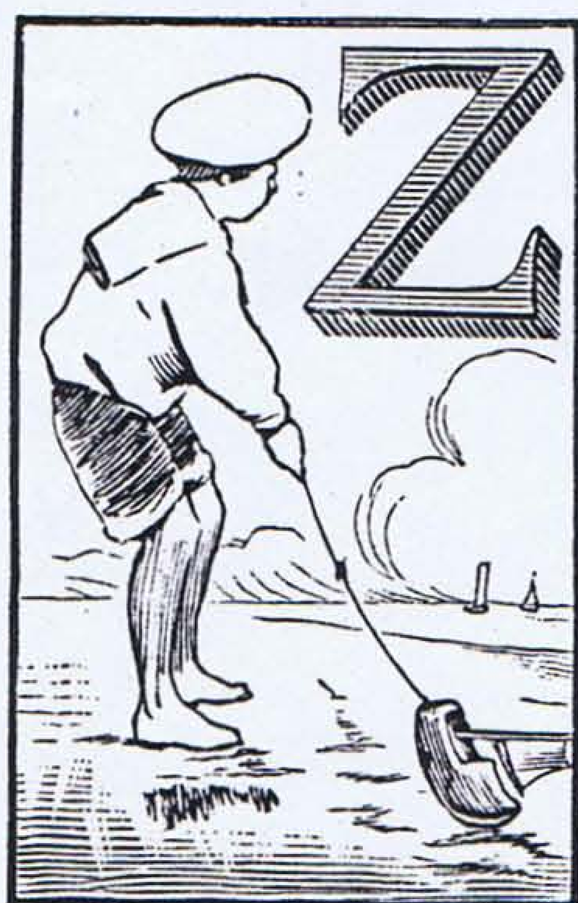

van drie Badplaatsen.

ZANDVOORT EN HARE UITBREIDING.

Welke geweldige proportiën het bezoek aan de Nederlandsche badplaatsen reeds heeft aangenomen, kan 't best worden afgeleid uit de omvangrijke kwartieren van villa's en landhuizen, welke zelfs ondanks de latere, dure jaren, onvermoeid worden bijgebouwd.

Wat in een enkel decennium is verrezen in Zandvoort, Wijk aan Zee, Noordwijk, Bergen aan Zee, om nog niet te spreken van Scheveningen, hetwelk tot een werkelijke stad is aangegroeid, — grenst eenvoudig aan 't ongelooflijke.

Niet zelden verlaat men aan 't einde van een seizoen de badplaats, na er een prettige zomer te hebben doorgebracht in een afgelegen huisje, waar ge van uit alle vensters nog de ongerepte duinen kunt zien, om bij 't volgend voorjaar terugkomend, een geheele straat terug te vinden, terwijl de geheele entourage reeds is verkocht of in erfpacht uitgegeven.

De inwoners staan er zelve trouwens meestal versteld van. Nauwelijks is de noordzijde van de nederzetting aan zee zoodanig volgebouwd, dat de bewoners van 't centrum zich vol schrik afvragen, hoe ze hunne huisjes 'n volgende keer verhuurd zullen krijgen, of daar begint men in 't Zuiden dubbel zoo hard en naar de landzijde niet minder!

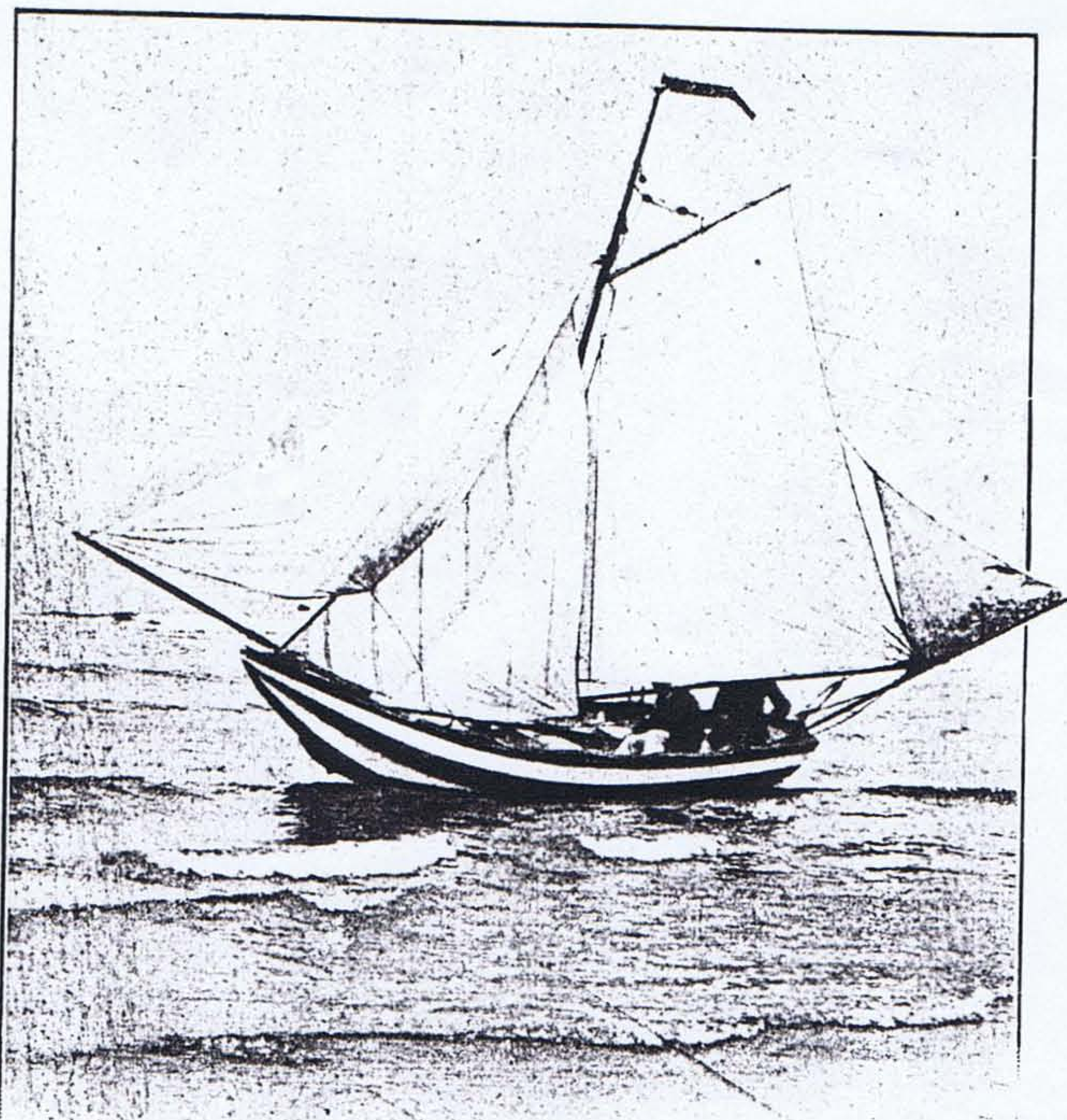
De oude vrouwtjes schudden de neepjes-mutsen en de visschers hurken bij elkaar in een van de weinig overgebleven vrije hoekjes.... Waar 't wel naar toe moet met al die nieuwe huizen?

Alleen de zaken-menschen, de aannemers en eigenbouwers zijn vol vertrouwen; verhuren meestal hunne nieuwe portland-paleisjes nog vòòrdat ze goed en wel „onder de kap" staan getimmerd.

De meest voor de hand liggende reden dezer opvoering der tijdelijke — en permanente — badplaatsbevolking is voorzeker gelegen in 't dokters-advies.

Onze medici blijken er n.l. steeds meer toe te komen, hunne patiënten naar buiten te sturen en vooral naar zee. En dat deze adviezen dikwijls succes hebben, constateeren we voortdurend. Het is een genot om te zien, hoe de bleekneuzige stads-kindertjes dikwijls in korten tijd opknappen. De verfrisschende, reine zeelucht, het verblijf-houden op gezonden drogen zandbodem, heeft al heel wat, zelfs chronische patientjes aan allerlei sloopende ziekten, verlichting gebracht en genezen.

Nevens hen, welke uitsluitend om gezondheidsredenen een badplaats bezoeken, komt ook een groot

Onze oudste sport.

aantal gezinnen, waarvan de ouders zoo verstandig zijn, in te zien, dat het element voor de a.s. „Spes-Patriae", vanaf het oogenblik, dat ze een schepje kunnen vasthouden totdat „de ringen worden gewisseld" of daaromtrent, nu eenmaal uitsluitend is gelegen langs de smalle strook strand en duin, zooal niet in 't water zelve.

'n Kinder-tijd zonder 't heerlijke morsen met water en 't eindelooze zand-scheppen is nu eenmaal iets abnormaals, iets onvolledigs; zelfs een korte vacantie in een badplaats doorgebracht, wordt tot op verren leeftijd als de prettigste jeugd-herinnering bewaard.

Is er, ook op lateren leeftijd, grooter genot denkbaar dan te wandelen langs de, altijd weer wisselende zee; dan te dwalen door het heerlijk Hollandsch duin? Je nêer te vleien in een badstoel, of, wat ook een aparte charme heeft, zoo maar in 't zand te gaan liggen en stil voort te droomen op het rhytmisch geluid van de aanvallende golven? Het geeft een weldadige rust, waarbij allerlei beweringen: „'t zou *mij* gauw vervelen, zoo altijd bij diezelfde zee" — van een oppervlakkige onwetendheid getuigen.

Zie onze goede oude zee 's morgens, héél vroeg, in een zilverig waas; 's middags wanneer een intens-blauwe zomerlucht koepelt over den verren horizon, gloeiend in diep-violette tinten; zie de zee 's avonds, als zich grootsche wolkbanken stapelen naar 't Westen en de purperen zonneschijf ze doorweeft met gouden stralen; zie ook de zee — en vooral — wanneer ze grijs is, met hard-witte schuimkoppen, als 't geweld van een orkaan de golven opzwiept tot dreigende monsters, beukend den voet der beschermende duinenreeks; zie de zee in vreemde, phosphoriseerende lichtglansen na warme dagen, in heerlijke zacht-blauwe maannacht, of bekroond met sombere, dreigende wolkgestalten bij fellen noord-oosten wind, altijd en altijd is 't weer nieuw, machtig, ònzegbaar grootsch!

Belangrijk zal zich 't bezoek aan 't meerendeel onzer badplaatsen nog uitbreiden, wanneer de verbindingen er heen wat goedkooper worden. Buitengewoon bevoorrecht is in dit opzicht Scheveningen, waar de afstand van de stad tot zee voor een zeer klein bedrag kan worden afgelegd. Zandvoort is wat dit betreft wel heel slecht bedeeld. Wel is er een geregeld onderhouden dienst per spoor en tram, doch vooral nu deze beide diensten onlangs in één hand werden vereenigd, is de passagier, wat de prijzen betreft, geheel aan den willekeur van de betrokken maatschappij overgeleverd. En dit is wel heel jammer, want het groote publiek, het volk, „de dagjes-menschen", zooals men

ze op de badplaats smalend noemt soms, blijken hoe langer hoe meer de bekoring, die van zee en strand uitgaat, te leeren waardeeren.

Welke opofferingen deze zelfde menschen zich dikwijls getroosten, om enkele uren aan zee te kunnen doorbrengen, is merkwaardig om te zien.

Op Zon- en feestdagen komen geheele familiën den circa twee uur langen weg te voet afleggen. Beladen met de noodige mondvoorraad, de allerkleinste kindertjes dragend of rijdend in knerpende wagentjes, komen ze reeds moe aan, braden, — natuurlijk is er geen sprake van de comfortabele badstoel, — een middag in de zon aan 't strand, en keeren meestal oververmoeid eerst in den avond naar de stad terug.

Begrijpelijk is 't, dat de menschen, altijd opgesloten in hun nauwe stads-straatjes, wel eens „uit den band springen" wanneer ze voor zulk een enkelen keer buiten zijn en eveneens, dat bij de Zondagsche gezelschappen de „note gaie" niet ontbreekt. 's Morgens b. v. is 't alles nog betrekkelijk flink en veerkrachtig; de kinderen zingen, de vrouwen neuriën mee, de vader dampt vroolijk z'n sigaartje uit fraai meerschuimen pijp.... doch 's avonds is 't àlles anders. De kleinen kribben en vechten, voelen zich onbehaaglijk in de van zeewater doorweekte kleertjes; moeder, schoonmoeder en tantes sukkelen mokkend voort, vader bromt en moppert, zelfs z'n sigaar is ontveld nu, brandt droevig naar binnen en lijkt 'n stekelig stompje tusschen de droog-bruine lippen.

Behalve door de talrijke voetgangers worden de badplaatsen op de mooie Zondagen eveneens bestormd door geheele legers van fiets-rijders, door voertuigen van allerlei aard en massa's automobielen.

Met elkaar geven ze 'n „stoffage" langs de wegen, in de café's, lunchrooms en restaurants, waar men uren met pleizier naar kan zitten kijken.

Hoe zeer het wonen in badplaatsen toeneemt, bewijzen wel de met elk jaar stijgende cijfers, o. a. vastgelegd in de jaargangen van de Zandvoortsche badcourant.

De vroegere boulevards...

Het laatste jaar — 1916 — besloegen de opgaven der „aangekomen badgasten" kolommen vol druks. Het totaal werd ver boven de 10 000 geschat. Hoe veel zal het nu dit jaar zijn?

Algemeen wordt verwacht, dat het loopende seizoen dit aantal nog ver zal overtreffen.

Een bijzondere aantrekkelijkheid voor den stedeling, tijdelijk op 'n badplaats vertoevend, is het nader leeren kennen van de nog onveranderde dorps-bevolking. Wel krimpt hun aantal, nemen de jongeren vooral de allures van de stads-menschen aan, doch zoo'n enkele nogècht oud-Hollandsche visscher, en onvervalschte visschersvrouw, vindt men nog wel.

Het is meestal niet gemakkelijk ze aan 't praten te krijgen, maar hebt ge eenmaal hun vertrouwen gewonnen, dan vertellen ze graag; ge hoort dan van hun tobben en zorgen, van al de familie-leden, die naar zee gingen en nooit wederkwamen, van hun moeizaam bestaan in den winter, als er „niks-om-handen" is. Vooral ook herinneringen aan vroegere gebeurtenissen uit hun dorp, vertellen ze graag.

Daar hebt ge in Zandvoort 't verhaal van Jan Groen, bijgenaamd Jan Klaessen, — al de echte Zandvoorters

Een stil vóór-seizoen.

Zie, 't voorrecht van deze eenvoudige, moedige menschen te leeren kennen, is niet gering. Veel van 't somtijds arrogante en ruwe optreden van de overige dorpelingen tegenover den stedeling, wordt er door vergeten.

De opkomst van Zandvoort als badplaats in de tegenwoordige beteekenis, is volgens de oud-Zandvoorters vooral te danken aan Kaufman, een Duitscher, die het voormalige „Hôtel d'Orange", heeft opgericht.

Hij ook was de man, die aangaf de tegenwoordige plaats voor het station der H. IJ. S. M. Men heeft toen echter niet willen luisteren en 'n andere plek gekozen.

Het is er *niet* gegaan, evenmin als de nabij gelegen winkelgalerij, welke ook nu nog elk jaar minder wordt.

hebben 'n bijnaam, — uit den tijd, dat hij nog als „baes" van de reddingboot optrad.

De oude Jan was reeds bij menigen stormnacht den schipbreukelingen van gestrande schepen te hulp gekomen. Zijne vrouw echter, elken keer in doodsangst wanneer de boot moest worden uitgezet, had tenslotte afgedwongen, dat de gevaarlijke post zou worden vaarwel gezegd, want de beurt moest nu maar eens aan anderen komen!

Jan beloofde, doch reeds den eersten maal, dat weder een schip bij stormweer vastliep voor de kust, zat hij te popelen in z'n huisje om er op uit te mogen gaan. De buren kwamen 't zeggen, hoe de schepelingen reeds in de masten klommen en seinden om hulp.

De schipper blijft stil voor z'n haardvuur, somber, in zich zelven gekeerd; z'n vrouw is zenuwachtig, loopt onrustig af en aan. Zoo vreemd 't haar is, haren man zoo stil te zien, nu ieder in actie komt om te helpen.

Jan, vraagt ze eindelijk, zou je toch niet meegaan, en de boot uitbrengen?

De schipper antwoordt niet veel, mompelt wat van z'n belofte.

Maar de vrouw houdt 't niet langer uit. Ze vliegt naar 't opkamertje, grijpt oliepak en Zuidwester, smijt 't alles naar beneden en roept: Jan, doe wâ God je ingeeft, ... wâ je mijn beloofd het, dâ wê 'k nie meer....

En Jan ging!

Hij haalde de menschen „van hun schuit, dièn keer, en nog velen na dien.

Gunstiger van ligging koos zich de electrische tram haar punt van aankomst.

De idée: een directe verbinding te vormen van uit het centrum van Amsterdam, tot vlak aan zee, mòèst succes hebben. Dat daartoe, — naar verluidt, — het initiatief en kapitaal van Amerikanen moest komen, pleit niet voor de eigen ondernemingsgeest.

Zandvoort heeft intusschen haar trammetje gekregen, en als eenmaal al de voorgenomen verbeteringen nog eens zullen zijn aangebracht, wordt 't vervoermiddel wellicht ook meer populair, wat gezien de talrijke „inge-

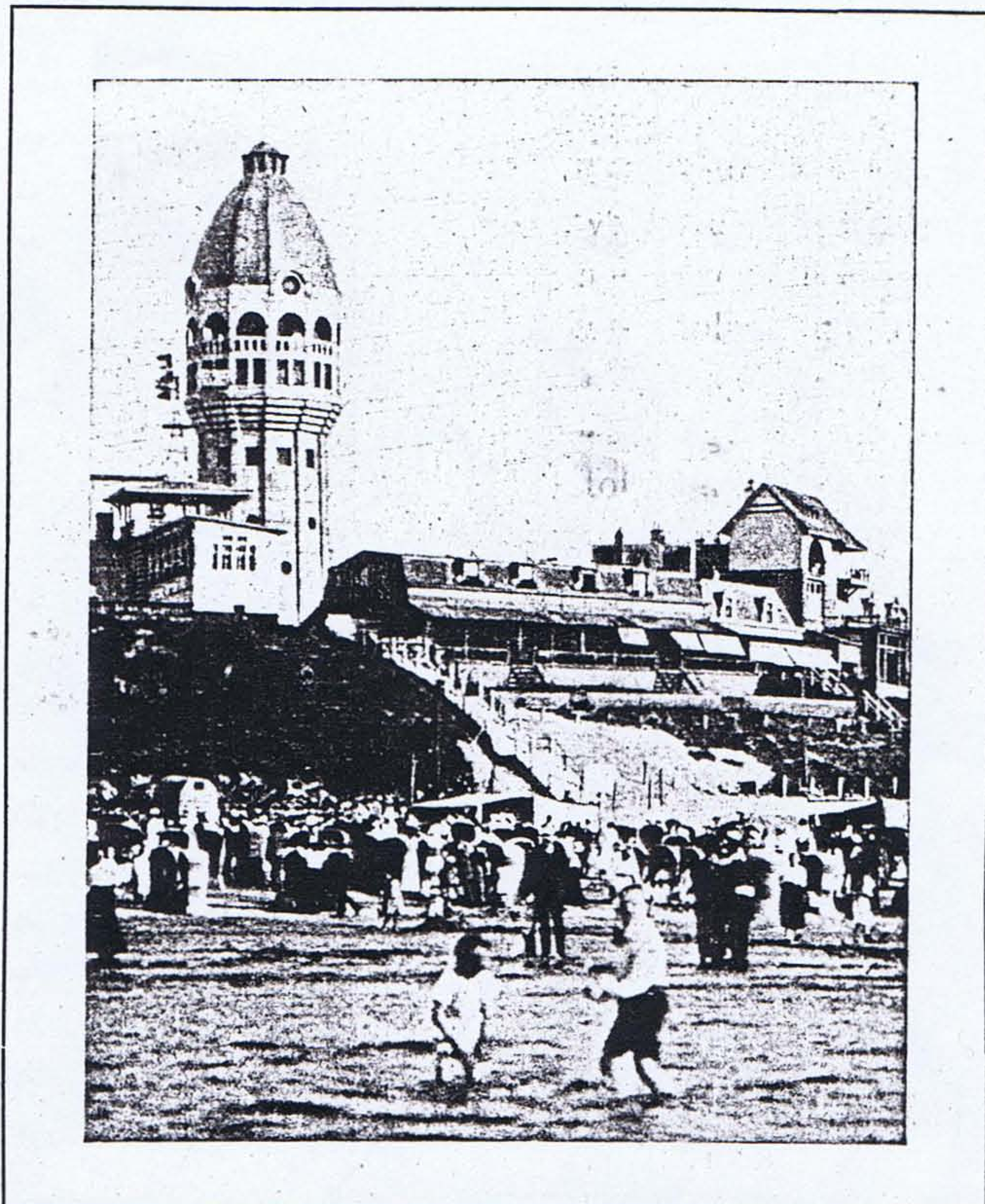

zonden stukken" in de dagbladen en latere „protest-vergaderingen tegen de E. S. M." nog niet 't geval schijnt te zijn.

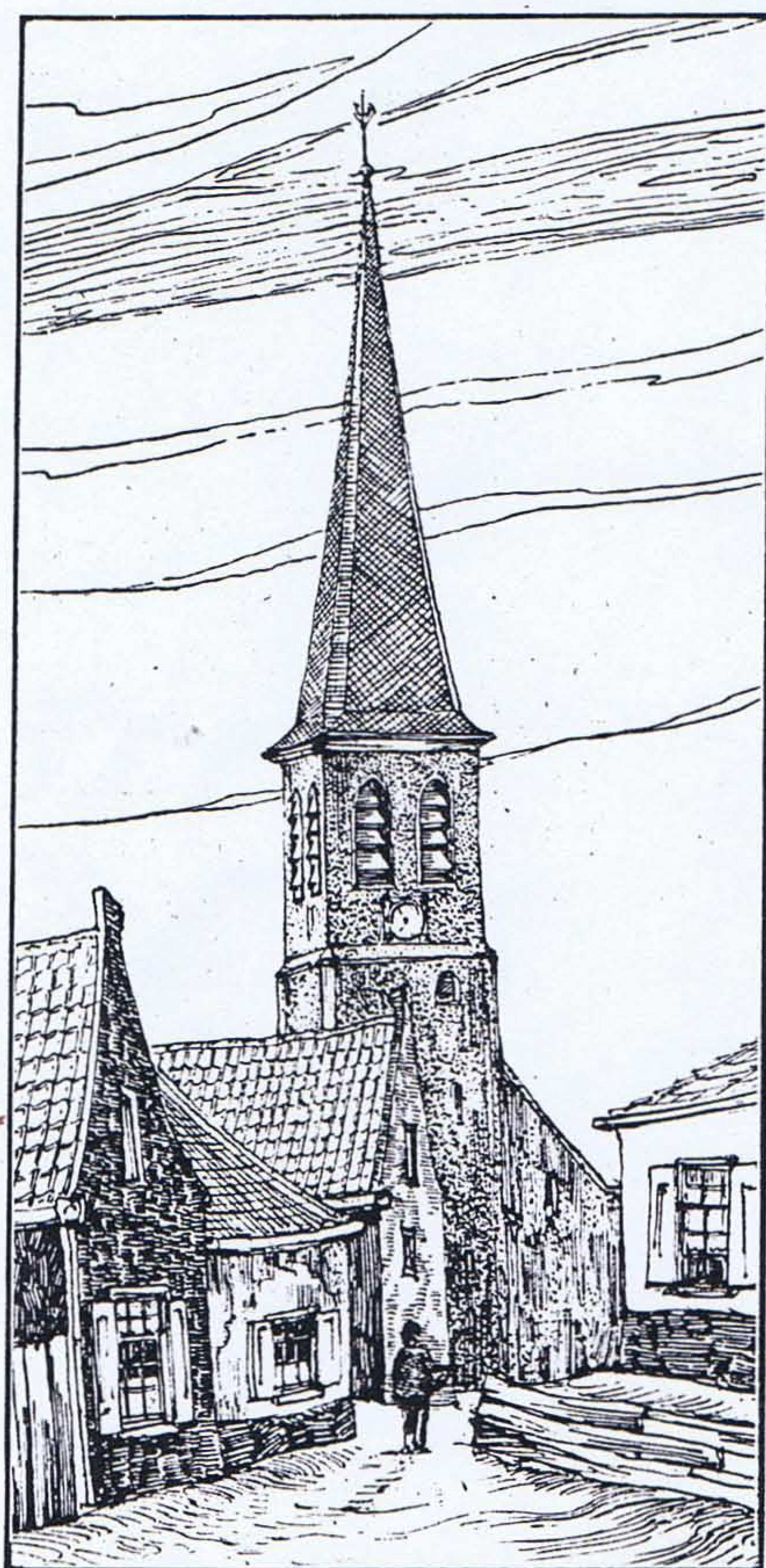
Duidelijk teekent zich in de uitbreiding van Zandvoort de voorkeur af der tegenwoordige bewoners, n.l. niet meer zoo direct aan zee te willen wonen. Ook andere badplaatsen toonen hetzelfde verschijnsel. Zeer waarschijnlijk vindt het haren grond in den wensch naar eenigszins gematigde zeelucht, wellicht ook het forceeren tot wandelen, wat wij modernen, met al onze fietsen, trams en tufs, aardig beginnen af te leeren. De Zandvoortsche tol, tot voor enkele jaren eenzaam te midden van een tiental kleine huisjes, ziet nu rondom zich een geheele villawijk verrijzen. Bedriegen de voorteekenen niet, zoo zal Zandvoort zich spoedig uitbreiden tot aan het Bentveld van Aerdenhout.

Het nog grootere verkeer dat daarbij valt te verwachten, zal 't ongetwijfeld noodig maken, dat de eenige verbindingsweg van de badplaats met Haarlem in handen van 't gemeentebestuur komt, waarbij dan gelijk de ouderwetsche tol komt te vervallen.

Zeker zullen er niet vele gemeenten van een dergelijk zielental als Zandvoort zijn aan te wijzen, welke niet eens vrij over den éénigen toeganggevenden weg kunnen beschikken, doch daarin afhankelijk zijn van een particuliere maatschappij.

Watertoren te Zandvoort, tevens uitkijktoren.

Dat ook hier indertijd nòch het rijk, nòch de gemeente het initiatief hebben genomen, is wel curieus.

Intusschen zit het tegenwoordig gemeente-bestuur met „de erfenis". Het heeft zelfs niet 't recht herstellingen te doen aanbrengen, en moet kalm afwachten tot de eigenaars het goedvinden daartoe over te gaan.

Dat zijn nog zoo van die merkwaardige oud-vaderlandsche gebruiken, geheel in strijd met opvattingen omtrent een modern badplaats-verkeer.

Iets bijzonders in een gemeente als Zandvoort is ook de eigenaardigheid, dat er geen kookgas is te verkrijgen,— voor 't licht is er electriciteit, — 't welk een ware crime is voor de stadsche huismoeders, die er tijdelijk 's zomers vertoeven. Wel beschikte men voor jaren over een eigen gasfabriekje, doch dat is zoo maar, mir nichts, dir nichts, opgedoekt, een groote leemte achterlatend.

Een zaak van minder direct practischen aard, doch niettemin van zeer veel belang is 't nog al royaal vergunning verleenen aan allerlei brave timmerlieden, welke zich bijwijlen geroepen voelen aan 't „architecten" te slaan en van allerlei zonderlinge gevels, „fop-daken" en kroonlijsten bedenken.

Aan het strand te Zandvoort.

In enkele badplaatsen, met name in Bergen aan Zee b. v. is men zoo verstandig geweest het geheele bebouwings-plan te doen vaststellen door een kundig architect, terwijl niet alleen toezicht wordt gehouden op de gebruikelijke aangave van balken-maten, grootte der kamers enz. doch ook wel degelijk op den vorm, den stijl van de te stichten huizen.

Op deze wijze komt er een zekere éénheid, een geheel, wat 't oog harmonisch aandoet.

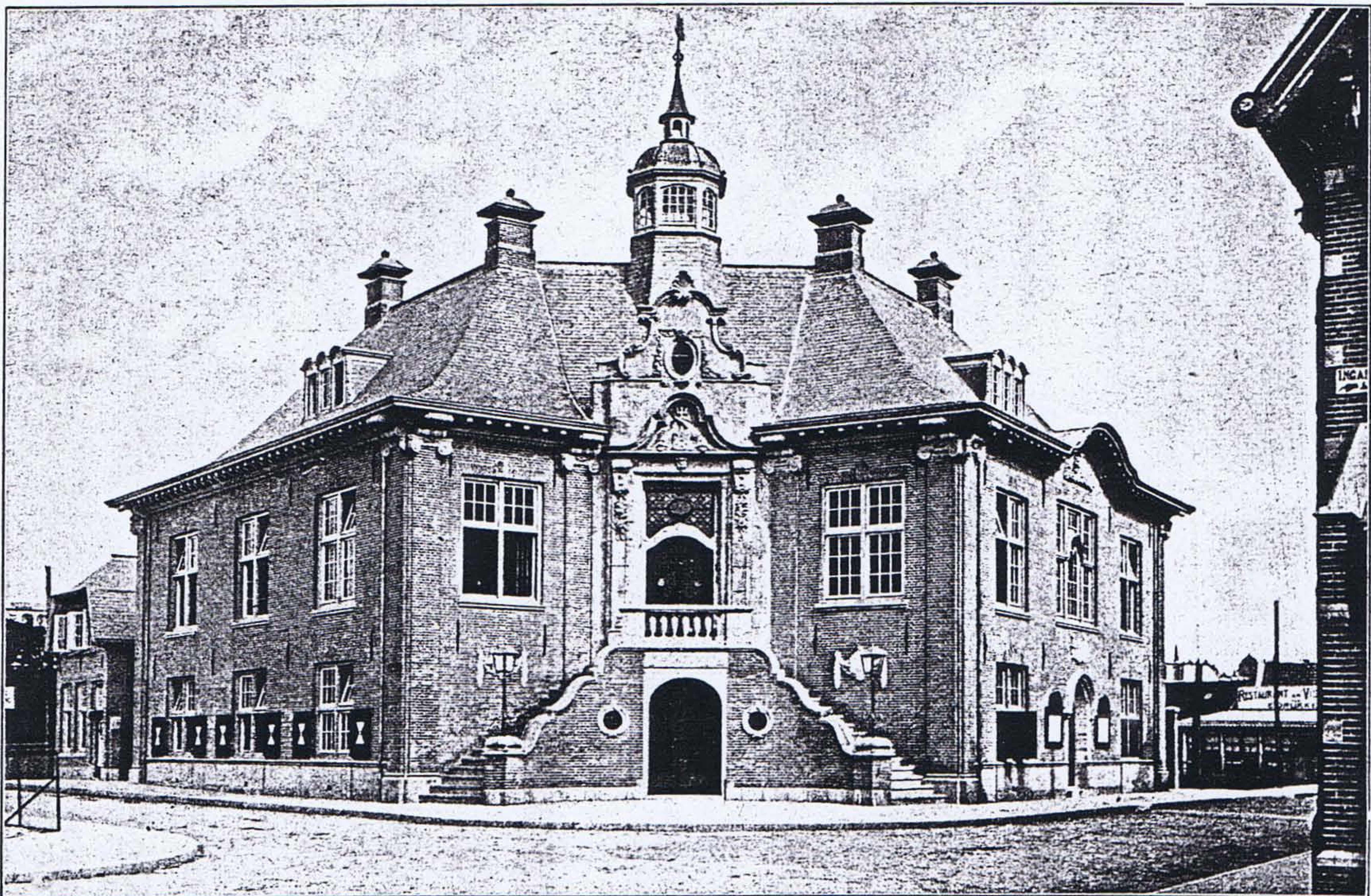
Te groote toegevendheid heeft dit in Zandvoort verloren doen gaan en dit is vooral daarom zoo jammer, omdat het gemeente-bestuur, waar het zelve als bouwmeester optrad, heel goede voorbeelden heeft gegeven. Zien we b. v. naar 't mooie raadhuis, naar een logisch ontworpen nieuwe school, naar een geheele serie van pas voltooide werkmanswoningen — alles het werk van den gemeente-architect, den heer Joh. Jansen — dan moet volmondig erkend, dat er genoeg specima voorhanden zijn, waaraan de Zandvoortsche „bouwheer" z'n smaak kan toetsen.

Naast een onmiskenbaar streven de badplaats zoo modern mogelijk te doen zijn, bewaart men er blijkbaar tevens graag de oude traditiën. En dit is wel goed gezien; het geeft eenige verandering — zelfs wel eens vermakelijke afleiding — bij de gewoonten van de stad.

Daar is b. v. de oude omroeper. Met iets martiaals in z'n houding verschijnt hij bijna dagelijks op bepaalde hoeken der straten, vraagt de publieke aandacht door bekkenslag en vertelt dan met luider stemme allerlei bijzonderheden namens de „Burregemeester en Wethouers".

Hij valt, — wat gelukkig is ook, — daarbij wel eens een enkele keer uit den rol.

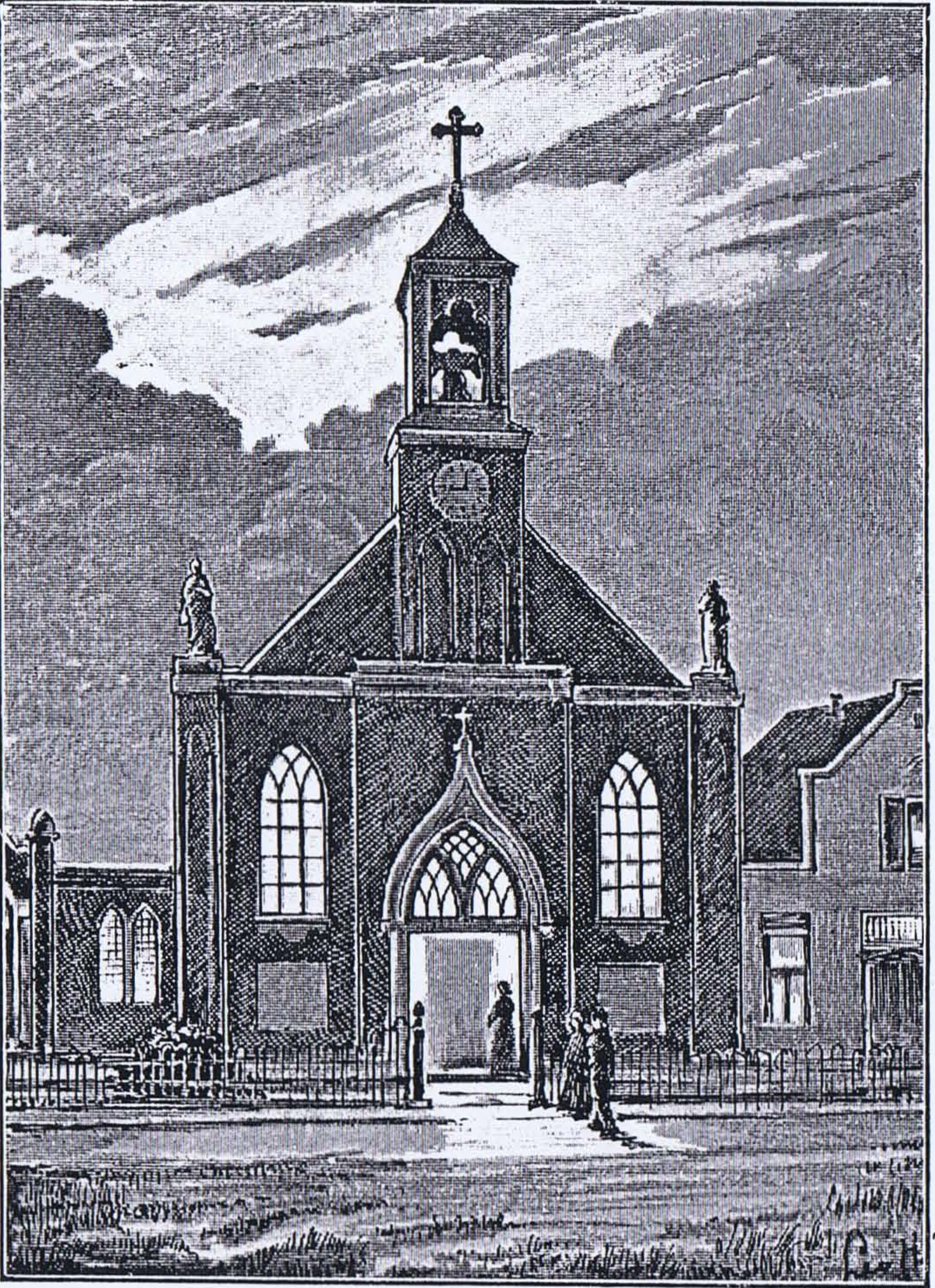
Zoo moest kort geleden worden aangekondigd dat „verloren was geraekt: een gouwene armband met echte paerelen en 'n dito ring, met een groote diamant d'r in."

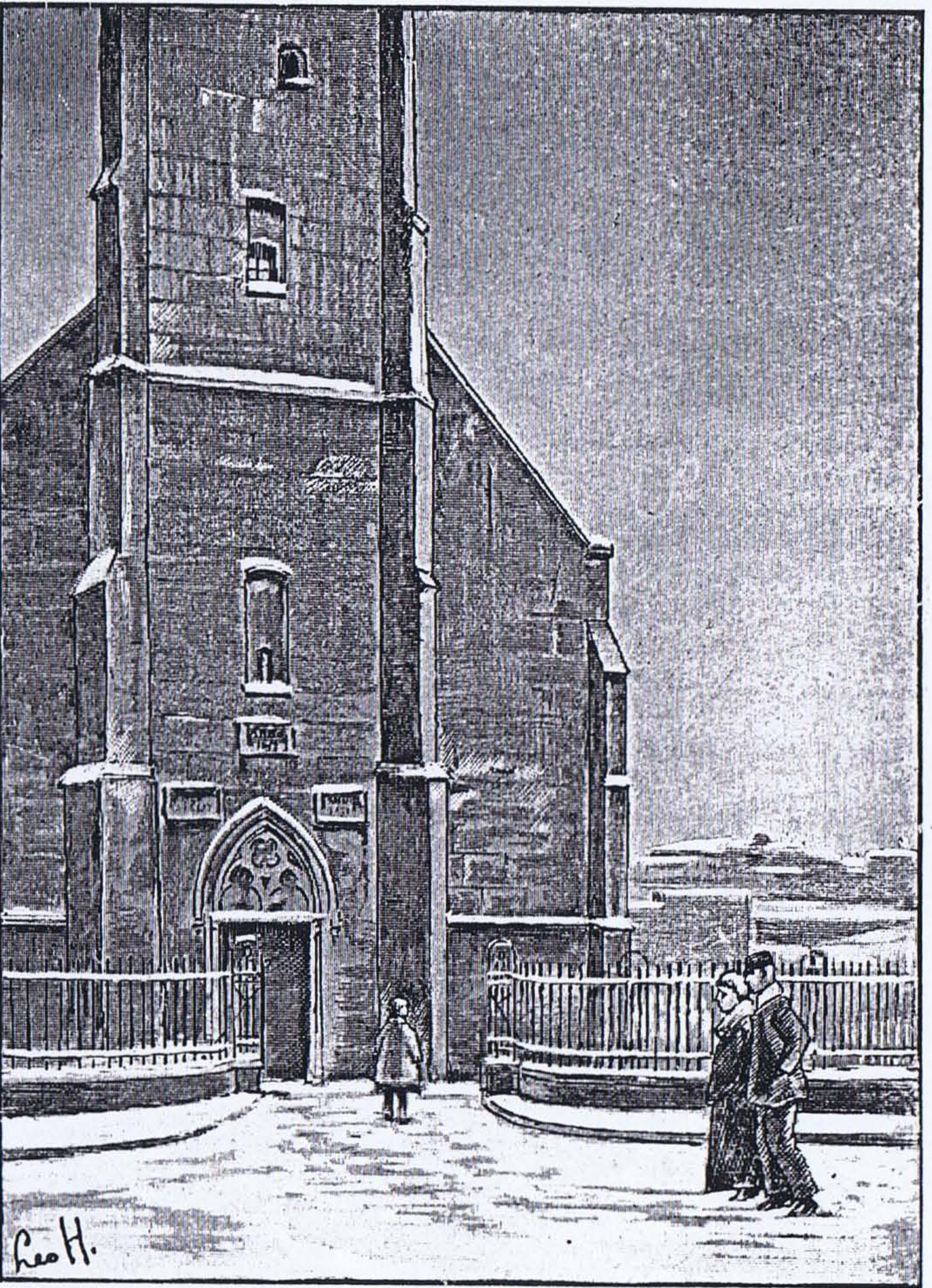

Het Raadhuis te Zandvoort.

Vaeder Floor, de omroeper, kon zich toen niet onthouden om aan 't eind van z'n relaas op denzelfden dreun-toon toe te voegen het in-de-lucht-zittende-modewoord: „had je ze maer".

Wat wel een heel goed teeken voor de badplaats Zandvoort mag worden genoemd, is dat men er blijkbaar spoedig van gaat houden, wat o. a. af te leiden is uit 't feit dat men vele familiën, telken jare opnieuw ziet terugkomen. Dit geschiedt vaak zoo'n jaar of acht achter elkander, totdat tenslotte een eigen huisje wordt gekocht of gebouwd. Met elke vacantie komt men er

✧ ✧ ✧ ✧ KERKJES TE ZANDVOORT. ✧ ✧ ✧ ✧

dan wat opkikkeren van de vermoeienissen in de stad, zoowel in winter- als in zomertijd.

Dat men ook in den wintertijd heel gezellig in Zandvoort wonen kan, gaat meestal boven het begrip van den gewonen stedeling.

Een jolleman op zee.

Meewarig wordt 't soms den Zandvoorter gevraagd: hoe verschrikkelijk 't wel moet wezen als het strand leeg is en eenzaam, de huizen dichtgespijkerd, en dan die stormwinden, — de Zandvoorter noemt dat lakoniek: „'n briessie" — neen, 't lijkt me wanhòpig, zegt men met het nieuwe woord.

't Beste en eenig afdoende antwoord is dan altijd: „Kom en zie 't zelf!" wat, indien er gevolg aan wordt gegeven, meestal voor goed van de dwaling geneest.